

NOGLE FREMTIDIGE DANSKE SKATTE- PROBLEMER

FOREDRAG I NATIONALØKONOMISK FORENING DEN 11. MARTS 1943

AF JØRGEN GELTING

I en lille, dansk Lærebog i Finansvidenskab staar at læse: »Af stor Betydning for det Tryk, som Skatterne udøver paa Befolkningen, er deres Højde.« Herom kan der formentlig være Enighed — men næppe om Byrdernes Fordeling paa de forskellige Indkomstklasser. Forhen — under Merkantilismen — var det en ikke ualmindelig Opfattelse, at høje Skatter paa de fattige var af det gode, idet de modvirkede Arbejdernes Dovenskab. Endnu Stuart Mill i det 19. Aarhundrede ansaa progressiv Beskatning for en Straf af Flid og Arbejdsomhed og en Slags organiseret Tyveri. Siden har man ment, at netop den progressive Skat var den rette, idet den paalagde alle det samme Offer. Nu har imidlertid nogle moderne Forfattere gjort gældende, at denne Opfattelses Forudsætning — at Pengenes Værd er meget ringere for den rige end for den fattige — er urigtig: thi den rige forskaffer Pengene Indflydelse og Anseelse — noget de fattige ikke kender til!

Mere haandgribelige end saadanne politisk-moralske Diskussioner er de Beregninger, man i senere Aar har foretaget over det samlede Skattetryks Fordeling over Indkomstklasser; saaledes i Danmark, Sverige, England og USA¹⁾. Den danske og svenske

¹⁾ Den danske Undersøgelse, som ikke er offentliggjort, er foretaget af cand. oecon. Knud Stenshøj. Om den svenske og engelske Undersøgelse, se E. Lindahl: »Undersökningar rörande det samlade Skattetrycket i Sverige och Utlandet« (1936). Den amerikanske Undersøgelse, som kun er mig bekendt gennem Alvin H. Hansen's Referat (»Fiscal policy and business cycles« 1941), er foretaget af Colm og Tarasov (»Who pays the taxes?« Temporary National Economic Committee, Monograph nr. 3, 1940).

NOGLE FREMTIDIGE DANSKE SKATTE- PROBLEMER

FOREDRAG I NATIONALØKONOMISK FORENING DEN 11. MARTS 1943

AF JØRGEN GELTING

I en lille, dansk Lærebog i Finansvidenskab staar at læse: »Af stor Betydning for det Tryk, som Skatterne udøver paa Befolkningen, er deres Højde.« Herom kan der formentlig være Enighed — men næppe om Byrdernes Fordeling paa de forskellige Indkomstklasser. Forhen — under Merkantilismen — var det en ikke ualmindelig Opfattelse, at høje Skatter paa de fattige var af det gode, idet de modvirkede Arbejdernes Dovenskab. Endnu Stuart Mill i det 19. Aarhundrede ansaa progressiv Beskatning for en Straf af Flid og Arbejdsomhed og en Slags organiseret Tyveri. Siden har man ment, at netop den progressive Skat var den rette, idet den paalagde alle det samme Offer. Nu har imidlertid nogle moderne Forfattere gjort gældende, at denne Opfattelses Forudsætning — at Pengenes Værd er meget ringere for den rige end for den fattige — er urigtig: thi den rige forskaffer Pengene Indflydelse og Anseelse — noget de fattige ikke kender til!

Mere haandgribelige end saadanne politisk-moralske Diskussioner er de Beregninger, man i senere Aar har foretaget over det samlede Skattetryks Fordeling over Indkomstklasser; saaledes i Danmark, Sverige, England og USA¹⁾. Den danske og svenske

¹⁾ Den danske Undersøgelse, som ikke er offentliggjort, er foretaget af cand. oecon. Knud Stenshøj. Om den svenske og engelske Undersøgelse, se E. Lindahl: »Undersökningar rörande det samlade Skattetrycket i Sverige och Utlandet« (1936). Den amerikanske Undersøgelse, som kun er mig bekendt gennem Alvin H. Hansen's Referat (»Fiscal policy and business cycles« 1941), er foretaget af Colm og Tarasov (»Who pays the taxes?« Temporary National Economic Committee, Monograph nr. 3, 1940).

Undersøgelse, der refererer sig til henholdsvis Slutningen og Midten af 30'erne, giver nogenlunde samme Resultat, nemlig at fra en Indkomst paa henved 1,500 Kroner er Skatten i Procent af Indkomsten stadig stigende. Bortset fra de allermindste Indkomster er Beskatningen saaledes helt igennem progressiv. Ved den engelske Undersøgelse — for Midten af 30'erne — fandt man derimod, at den laveste Skatteprocent først fremkom ved en Indkomst svarende til ca. 10,000 Kroner; Indtil denne Indkomst var Beskatningen saaledes regressiv og først derefter progressiv. Det store Regressivitetssomraade skyldtes de indirekte Skatters Fremhersken, derunder blandt andet de kommunale Huslejeskatter. Den amerikanske Undersøgelse endelig, som gælder Aaret 1940, giver til Resultat, at den samlede Beskatning er proportional med Indkomsten indtil en Indkomst paa 10,000 \$ og derefter progressiv. Ved samtlige Undersøgelser finder man, at den indirekte Beskatning alene — saaledes som det ogsaa almindeligt antages — er regressiv, altsaa belaster de smaa Indkomster forholdsvis haardst; men dette overvejes i vidt Omfang af de direkte Skatters progressive Udformning.

Hvad Mening har nu Resultaterne af saadanne Undersøgelser? Man kan daarligt sige, at de viser Forskellen mellem den faktiske Tilstand og en Tilstand uden offentlige Finanser, eftersom vi ikke kan danne os andet Billede af en saadan Situation end et Kaos. Snarere kunde man maaske opfatte Resultaterne som angivende Forskellen mellem den faktiske Tilstand og en Situation, hvor Udlandet som en Slags Tribut dækkede Landets offentlige Udgifter; men heller ikke en saadan Konstruktion har større Realitet eller Interesse. Beregningernes Mening er derfor den, at de giver et vejledende Skøn om de mulige Omfordelinger af Nationalindkomsten ved Hjælp af Ændringer i Skattesystemet¹⁾. Og det er dette Synspunkt, jeg vil fastholde, naar jeg nu skal diskutere nogle Hovedproblemer vedrørende Dækningen af det fremtidige Skattebehov efter Krigen.

Fra Fortiden har man Erfaring om stigende offentlige Udgifter, og man tør vel antage, at denne Tendens er varig. For at indsnævre Problemet om Finansieringen af de stigende Udgifter, vil jeg antage, at en betydelig Udligning af Indkomstfordelingen ønskes. Denne Antagelse er i sig selv sandsynlig, bl. a. fordi der under Krigen er opstaaet store Indkomster og deraf Formuer, som

¹⁾ Jfr. Lindahl, op. cit. 20.

indenfor vide Kredse af Befolkningen anses for helt eller delvis ufortjente; men desuden kan den som Diskussionsgrundlag begrundes med, at det er saa viseligt indrettet, at det altid gaar af sig selv med at faa Indkomstfordelingen gjort mere ulige — med den Forudsætning vilde der derfor ikke være meget at diskutere. Forudsætningen om større økonomisk Lighed implicerer større sociale Udgifter. Om Udenrigshandelen vil jeg antage, at den tvangsreguleres paa saadan Maade, at der til Stadighed er Balance mellem Betalingsbalancens løbende Indtægter og Udgifter.

De finanspolitiske Muligheder og Opgaver vil selvsagt i allerhøjeste Grad være afhængige af Beskæftigelsesproblemet, som Finanspolitiken kan være et vigtigt Middel til at løse. Da det næppe tjener noget Formaal her at anstille Skøn og Gætninger med Hensyn til det fremtidige Pris- og Lønniveau efter Krigen, skal jeg som Eksempler anføre nogle Tal, der refererer sig til Aaret 1935. Opgjort paa Grundlag af Skattestatistikken, der for vort Formaal turde være den mest egnede, var Nationalindkomsten 1935 4,200 Millioner Kroner. Der kan jo strides om, hvad man skal forstaa ved »fuld Beskæftigelse«; men lad os som et Skøn vedtage, at man vilde opnaa en Situation med tilfredsstillende Beskæftigelse ved under Bibeholdelse af Lønniveauet at øge Nationalindkomsten med 600 Millioner til 4,800 Millioner. En saadan Indkomstforøgelse paa godt $\frac{1}{2}$ Milliard kommer imidlertid ikke af sig selv, og da Landet næppe vil være i Stand til efter Behag at øge sin Eksport, og hvis vi ser bort fra umiddelbar Paavirkning af den private Investering ved Rentesænkning, Tilskud etc., bliver kun den Mulighed tilbage, at man ad finanspolitisk Vej øger Indkomsten. Og her kan man slaa to Fluer med ét Smæk: man øger de offentlige Udgifter for saaledes umiddelbart at øge de privates Indkomster, og ved at øge netop de sociale Udgifter udligner man Indkomstfordelingen¹⁾. Spørgsmaalet er, hvor meget de offentlige Udgifter skal øges, for at den samlede Indkomst kan stige med 600 Millioner. Naar vi bortser fra den tvangsregulerede Udenrigshandel, har vi, at de offentlige Udgifter plus den private Investering er den samlede nyskabte Købekraft, som stadig maa være lig Summen af de offentlige Indtægter og den private Opsparing, som er den samlede tilintetgjorte Købekraft. Jeg skønner, at naar den

¹⁾ Det antages, at de sociale Merudgifter fuldt ud omsætter sig i Forbrug; og da de er rene Transferudgifter, medregnes de ikke i de 600 Millioner Indkomststigning.

samlede Indkomst stiger med 600 Millioner Kroner, øges de offentlige Indtægter og den private Opsparing med tilsammen godt 250 Millioner. Det vil sige, at øges den samlede Indkomst med 600 Millioner, sker der en ekstra Købekraftstilintetgørelse paa godt 250 Millioner. For at den 600 Millioner større Indkomst skal blive til Virkelighed, er det derfor nødvendigt, at der aarligt skaabes godt 250 Millioner Kroner ny Købekraft. Eller — sagt med andre Ord — de offentlige Udgifter plus den private Investering maa øges med i alt godt 250 Millioner. Nu vil, naar Nationalindkomsten stiger med 600 Millioner, privat Investering automatisk blive forøget, fordi den bliver mere rentabel; man kan imidlertid være meget forsigtig og regne med, at den private Investering kun stiger ubetydeligt, saaledes at de offentlige Udgifter maa øges med 240 Millioner, medens Investeringen kun øges med 20 Millioner. Heroverfor staar den samlede Tilvækst — ligeledes paa 260 Millioner — i offentlige Indtægter og privat Opsparing. Hvis Skatte-lovgivningen fastholdes uændret, som den var i 1935, anser jeg det for et forsigtigt Skøn, at de offentlige Indtægter stiger med 160 Millioner, medens Opsparingen øges med de resterende 100 Millioner. Det finansielle Resultat er altsaa, at for at øge Nationalindkomsten med 600 Millioner Kroner, maa de offentlige Udgifter stige med 240 Millioner, medens de offentlige Indtægter kun stiger med 160 Millioner; saaledes at der bliver et aarligt Deficit paa 80 Millioner, som finansieres ved den private Opsparings Overskud over den private Investering, nemlig 100 Millioner minus 20 Millioner. Et saadant Deficit paa 80 Millioner kan aabenbart ikke volde alvorlige finansielle Bekymringer. Alt er saaledes saare skønt: Man opnaar fuld Beskæftigelse; Skattesatserne behøver ikke forhøjes; de sociale Udgifter kan sættes op med 240 Millioner — i Realiteten endda med væsentligt mere, da Arbejdsløshedsudgifter bortfalder delvis. Til Sammenligning kan anføres, at det offentliges sociale Udgifter i 1935—36 var knap 300 Millioner Kroner. At være Finansminister synes saaledes at skulle blive en sand Sinecure-post!

Disse skønne Perspektiver hviler imidlertid paa den Forudsætning, at der ikke vilde være væsentlige Vanskeligheder ved gennem Import at skaffe de Raavarer m. v., som vil blive efterspurgt ved fuld Beskæftigelse i det private Erhvervsliv. Slaat denne Forudsætning ikke til — og det vil ikke være overraskende — vil det være adskilligt vanskeligere at skaffe fuld Beskæftigelse. Selv under Raavaremangel er det naturligvis muligt at øge Beskæfti-

gelsen ganske betydeligt ved at det offentlige helt enkelt giver flere Penge ud og saaledes øger privates Indkomster. Men naar der er stor Knapthed paa andre Produktionsfaktorer end Arbejds-kraft, maa man enten bibeholde omfattende Regulerings- og Rationeringsforanstaltninger, hvilket her skal forudsættes uønsket, eller man maa tage en kraftig Profitinflation med i Købet, og dette sidste vil ikke stemme vel med Ønsket om at udligne Indkomstfordelingen. For at undgaa sligt kan man gaa mere direkte til Værks, idet Staten enten selv umiddelbart beskæftiger de ellers arbejdsløse eller giver Tilskud til privat Produktion. Da Formaalet her er at gøre urentabel Produktion rentabel, men ikke derudover at øge Købekraften, forsaavidt dette vilde have inflative Følger, maa de offentlige Udgifter helt eller delvis neutraliseres ved Forhøjelse af Skattetarifer; og skal der derudover være Plads til større sociale Udgifter, maa Skattesatserne yderligere sættes op.

Vort Resultat bliver saaledes, at hvis Opnaaelsen af fuld Beskæftigelse ikke hemmes af Raavaremangel, bliver det kun nødvendigt at forhøje Skattesatserne, hvis de sociale Udgifter ønskes meget voldsomt forhøjede. Thi rent automatisk vil de offentlige Indtægter stige, naar Nationalindkomsten stiger. Men hvis fuld Beskæftigelse paa Grund af Raavaremangel søges opnaaet ved direkte Statsindgreb, maa Skattesatserne forhøjes ganske væsentligt, hvis Profitinflation skal undgaas, og de sociale Udgifter ønskes forhøjet.

Særlig i en Situation uden Raavaremangel er der et vigtigt Sammenspil mellem Finanspolitik og Kreditpolitik. Jeg nævnte før, at bortser vi fra den tvangsregulerede Udenrigshandel, da er de offentlige Udgifter plus den private Investering den samlede nyskabte Købekraft, som er lig med den samlede tilintetgjorte Købekraft, der udgøres af de offentlige Indtægter plus den private Opsparing.

Staar man nu i en Situation med fuld Beskæftigelse, og ønsker man at afholde større sociale Udgifter, uden at den nominelle Totalindkomst ændres, kan de større sociale Udgifter tænkes neutraliseret paa tre Maader: For det første kan man forhøje Skattesatserne, for det andet kan man tilstræbe større Opsparing, og endelig for det tredje kan man reducere Nyskabelsen af Købekraft ved privat Investering. Det er her Kreditpolitiken kommer ind. Selvom man forhøjer de offentlige Udgifter, kan det være overflødigt at sætte Skatterne op, hvis man ved en Renteforhøjelse begrænser den private Investering. Skattepolitiken forudsætter

derfor, at et Valg er truffet med Hensyn til Rentens Højde. Renten har navnlig Betydning for tre Forhold, nemlig: 1) Nationalindkomstens Fordeling over Forbrug og Investering, 2) Nationalindkomstens Fordeling over Indkomstklasser, og 3) Skattebehovet. Jeg skal ikke gaa ind paa det første.

Indkomstfordelingen paavirkes umiddelbart af en lavere Rente ved at gavne Debitorer; her kan navnlig anføres Landbrugets Interesser i denne Sag. Forsaavidt den lavere Rente fører til større Boligbyggeri, sænkes Huslejen; og da den samlede Husleje i 1935 beløb sig til over $\frac{1}{2}$ Milliard, er det ret betydelige Beløb, der saaledes kan flyttes. Paa andre Omraader — indenfor den egentlige Industri — kan Renten næppe ventes at have nogen synderlig Indflydelse paa Investeringen og dermed Profitraten; og Virkningen af den lavere Rente vil forsaavidt her blot være en Flytning af Indkomst fra passive til aktive Kapitalister.

Hvad Skattebehovet angaar, da vil — som nævnt — høj Rente, fordi den begrænser Investeringen — særlig Byggeriet — tillade, at Skatterne holdes forholdsvis lave. Til Gengæld bliver de offentlige Budgetunderskud saa meget større; og den hastigere end ellers stigende Gæld maa tilmed forrentes efter høj Rentefod. Nogen alvorlig finansiel Bekymring er dette dog ikke, da det offentliges Kreditorer gennem progressiv Indkomst- og Formueskat og Arveafgift kommer til at betale en meget væsentlig Del af deres egen Renteindtægt. Skattetarifen behøver derfor kun forhøjes ubetydeligt selv i det lange Løb. Holdes paa den anden Side Renten lav, maa Beskatningen være høj, da baade store offentlige Udgifter og stor privat Investering skal neutraliseres. Men til Gengæld vil her Skattebehovet i det lange Løb være noget mere beskeden; hvilket dog kun er til ringe Glæde, fordi der nu ikke er store private Renteindtægter at beskatte.

Alt i alt maa det vel siges, at lav Rente harmonerer bedst med Ønsket om Indkomstudligning. Men Konsekvensen er, at Beskatningen maa være forholdsvis højere end ved høj Rente — hvis man ikke ophæver den lave Rentens Virkning paa Investeringen gennem Investeringskontrol under en eller anden Form.

Foruden ved højere Skatter og mindre Investering kan større offentlige Udgifter modvirkes ved større privat Opsparing. Mulighederne her er maaske ikke saa begrænsede, som man almindeligvis antager. Ganske vist vil en Sparepropaganda næppe under Fredsforhold kunne opvise større Resultater, og heller ikke Renten har antagelig synderlig Indflydelse paa Opsparingen. Men

der er vigtige Forskelle mellem de forskellige Skatteformer i Henseende til deres Virkning paa Opsparingen. Da de fleste vel foretrækker frivillig Opsparing fremfor tvungen Skat, kan det opstilles som et Ønske, at Beskatningen saa vidt muligt skal belaste Forbruget og skaane Opsparingen.

Jeg skal nu gaa over til at nævne nogle vigtigere Skatteformer og bedømme dem udfra den Antagelse, at Udligning af Indkomstfordelingen ønskes. Desuden vil jeg antage, at den mindst mulige Hemning af privat Investering og Opsparing ønskes; men da disse to sidste Ønsker ofte vil være i Konflikt med Ønsket om større økonomisk Lighed, anerkendes de kun som sekundære Hensyn.

Blandt de Skatter, der staar til Raadighed for en indkomstudlignende Finanspolitik, er den progressive Indkomstskat vel den, som først melder sig til Beskuelse. Umiddelbart synes denne Skatteform saare effektiv. Det er imidlertid blevet indvendt mod den progressive Indkomstskat, at den hemmer den private Foretagssomhed, hvilket er en Ulempe, naar man anser stor Investering for et Gode. Jeg har hørt det Svar herpaa, at den Mand, der tjener 100,000 Kr. og heraf betaler de 40,000 Kr. i Skat, dog har en meget god Indkomst tilbage; det har han, og det er netop det, der klages over. Det er muligt, at hvis den tiloversblevne Indkomst var mindre, vilde han se sig nødsaget til at øge sine Anstrengelser. Men det væsentlige i Sagen kommer ikke frem paa denne Maade. Naar den progressive Indkomstskat kan antages at virke hemmende paa Investeringen, beror det først og fremmest paa, at Skatten paa en Indkomstforøgelse er større end den gennemsnitlige Skat paa hele Indkomsten. Hvis en næringsdrivende, som betaler $\frac{1}{3}$ af sin samlede Indkomst i Skat, ved en Investering kan øge sin Indkomst fra 20,000 til 30,000 Kr., og det offentlige af denne Merindkomst paa 10,000 Kr. tager de 8,000 Kr. i Skat, kan det ikke undre, hvis han finder, at Udbyttet for ham ikke er Indsatsen værd. Noget ganske lignende finder man for de smaa Indkomster i de krigsførende Lande eller i Femaarsplanens Rusland. Den russiske Arbejder var som bekendt Verdens rigeste, fordi han havde saa mange Penge, at han ikke vidste, hvad han skulde bruge dem til. En høj Akkordløn er en ringe Stimulans under stram Rationering. Det er meget vanskeligt at skønne om, hvor stærkt Indkomstskatten hemmer Investeringen, og derfor ogsaa vanskeligt at tage Hensyn dertil ved Skattens Udformning. Wicksell¹⁾ hævdede i sin Tid, at alle Skatter, hvis Virkninger ikke var

¹⁾ »Finanztheoretische Untersuchungen« (1896).

nøje kendte, var forkastelige; men fra denne gyldne Regel maa der vel bortses, hvis ikke Finansministeren skal blive ganske uden Midler.

Der er et Par Undtagelser at anføre fra Reglen om Hemningen af Initiativet: Hvor intet saadant findes, kan det ej hemmes. Maaske kan man sorgløst beskatte de helt store Indkomster, som kan formodes at være af monopolistisk Oprindelse. Endvidere kan Skatten i nogle Tilfælde befordre private Udgifter og Investeringer. Den, der paa Grænsen betaler 75 pCt. i Skat, faar sin Skat nedsat med 1,500 Kr., naar han anvender 2,000 Kr. til Reklame eller Vedligeholdelse eller andet, som han maaske ellers ikke vilde iværksætte. Og det kan derfor — trods den almindelige Mening om det modsatte — tænkes, at Skatten opfordrer Personer med iøvrigt stor og sikker Indkomst til at foretage mindre, risikable Investeringer, fordi det offentlige deltager i det eventuelle Tab.

Skulde det nu være saaledes, at Indkomstskatten i større Omfang reducerer Investeringstilbøjeligheden, da rejser der sig alvorlig Tvivl om dens Egnethed. Thi reduceret Investering medfører via mindre Realkapitalmængde højere Profitrate. Hemningen af Investeringen kan man tænke sig modvirket ved lavere Rente, hvilket vilde være en Tilbagevæltning af Skatten paa de passive Kapitalister. Men dernæst kan det spørges, om ikke Skatten umiddelbart indgaar i Prisen og saaledes overvælttes¹⁾? Da Forretningsfolk formentlig oftest kalkulerer deres Priser paa den Maade, at de til de direkte, variable Omkostninger lægger et mere eller mindre konventionelt Beløb for øvrige Omkostninger og Profit, vil Skatten indgaa i Prisen, saafremt Forretningsfolk er enige om at anse den personlige Indkomstskat for en Omkostning²⁾. Enigheden behøver selvsagt ikke at fremgaa af nogen Art af Aftale; det er tilstrækkeligt, at der foreligger ensartet Tænkemaade, som omsætter sig i ensartet Handlemaade. Hvis Skatten saaledes overvælttes, sker det formentlig efter Skattesatsen paa den typiske Indkomst hos de paa Markedet dominerende Producenter. I Mangel af paa-lidelige erfaringsmæssige Undersøgelser af disse Spørgsmaal, maa man vel udtale den Formodning, at selv om Indkomstskatten kan have spillet en Rolle som et blandt mange Incitamenter til den

¹⁾ Dette hævdedes saaledes af Forretningsfolk, hvem Spørgsmaalet blev forelagt af den engelske Colwyn Committee 1927.

²⁾ Jfr. Carsten Welinder: »Grundzüge einer dynamischen Inzidenztheorie« (Weltw. Archiv, Bd. 51, 105) og Hall and Hitch: »Price theory and business behaviour« (Oxford Ec. Papers, 2, 28).

nyere Tids monopolistiske Udvikling, er det ikke sandsynligt, at egentlig Overvæltning — direkte eller indirekte — i væsentlig Grad har neutraliseret den Omfordeling af Indkomst, som Skatten iøvrigt bevirker — om ikke af andre Grunde, saa fordi det er en forholdsvis begrænset Del af de velhavende, som overhovedet befinder sig i en Situation, der giver Chance for Overvæltning, hvilket desuden kan blive hindret af en effektiv Priskontrol og udenlandsk Konkurrence.

Det er en ret plausibel Antagelse, at Merindkomstskatterne er særlig initiativhemmende; samtidig er de ikke meget effektive til at begrænse Forbruget, da der erfaringsmæssigt opspares en betydelig Del af Ekstraindkomster. Den danske Skattelovgivnings Regel om, at betalte, personlige Skatter kan bringes til Fradrag i den skattepligtige Indkomst, gør imidlertid automatisk vor almindelige Indkomstskat til en — iøvrigt dobbeltsidig — Merindkomstskat. Den Mand, der Aar ud og Aar ind tjener 15,000 Kr., betaler, naar Skatteprocenten er 50 pCt., 5,000 Kr. i Skat; thi 5,000 er 50 pCt. af 15,000 minus Skat 5,000; men har vor Skatteyder et enkelt Aar en Indkomst paa 20,000 Kr., bliver hans Skat øget med fulde 50 pCt. af de 5,000 Kr. Ekstraindkomst og ikke blot med 33 pCt., der var Skattens Andel af den normale Indkomst. Til Gengæld bliver imidlertid Skattefradraget i næste Aars Indkomst saa meget større. Og hvis vor Skatteydere Indkomst i Stedet for at stige var faldet med 5,000 Kr. under de normale 15,000 Kr., til 10,000 Kr., var Skatten blevet nedsat med fulde 50 pCt. af Indkomstnedgangen paa 5,000 Kr. Der synes derfor at foreligge en forholdsvis harmløs Form for Merindkomstskat. Iøvrigt er der næppe Anledning til at gaa nærmere ind paa specielle Merindkomst- og Konjunkturskatter, som ikke kan faa stor finansiell Betydning, hvis det lykkes at stabilisere Indkomst og Beskæftigelse¹⁾.

Meget vigtigere er det, at Reglen om Fradrag af betalte personlige Skatter i den skattepligtige Indkomst bevirker nogen Udligning af Forskellighederne i den kommunale Beskatning. Den, der kan fradrage særlig høje Kommuneskatter, slipper lidt billigere i Statsskat. Dette var ogsaa den gode Grund til, at man i 1912 ikke fulgte daværende Finansminister Neergaards Forslag om at afskaffe Fradragsreglen; den daarlige Grund var, at Folk

¹⁾ Derimod vilde under Krigen Krigskonjunkturskat være af stor Betydning, saaledes som det nu — noget sent — synes ret almindeligt anerkendt.

ikke skulde »betale Skat af Skatten«. Hensynet til Udligningen af det kommunale Skattetryk kan imidlertid kun begrunde, at alene de kommunale Skatter tillades fradraget — en Regel, der kendes fra Sverige.

Uden at gaa nærmere ind paa det kommunale Skatteproblem, vil jeg gerne indskyde, at det synes mig noget ret abnormt, at en saa stor Del af vore personlige Skatter er kommunale. Den vigtigste, praktiske Grund til, at vi har kommunale Personskatter, er naturligvis den, at vi har dem. Den mytologiske Begrundelse er, at vi har et kommunalt Selvstyre, idet der indenfor den enkelte Kommune foretages en Afvejelse af Skatteofret mod Nyttens af de kommunale Goder; men dette har jo ikke meget paa sig, for det første fordi Borgerne mangler Indsigt og Indflydelse, for det andet fordi der for de forskellige Skatteydere indenfor en og samme Kommune ikke er noget ensartet Forhold mellem ydet Skat og modtagne offentlige Goder, og for det tredje fordi Kommunerne for en stor Del ikke har Frihed til at bestemme deres egne Udgifter, der er fastlagt ved Statens Lovgivning. Det konsekvente maa formentlig være, at Staten finansierer alle de Udgifter, der er lovbundne, og med Hensyn til hvilke Kommunerne derfor ikke har nogen fri Dispositionsret¹⁾; endvidere var det maaske udfra en mere vidtgaaende Anvendelse af lignende Synspunkter hensigtsmæssigt at lade Staten overtage Kommunernes Gæld — og kun tillade Kommunerne i Fremtiden at optage faste Laan gennem Staten, eventuelt i den Form, at Staten overleverede den laansøgende Kommune Beløbet i Statsobligationer. Paa denne Maade vilde de kommunale Udgifter reduceres til mellem $\frac{1}{4}$ og $\frac{1}{3}$ af det hidtidige, saaledes at personlige Kommuneskatter blev overflødige. En Bivirkning af en saadan Ordning vilde være, at man vanskeligt kunde overlade Ligningsarbejdet til de kommunale Myndigheder paa Grund af den lokale Interesse i lave Ansættelser. En anden Virkning af Ordningen vilde være, at efter Ophævelsen af Konkurrencen mellem Stat og Kommuner om det samme Skattegrundlag kunde den samlede Beskatning øges uden tilsvarende Stigning i Skattemodstanden; i Øjeblikket begrænses Skatteudskrivningen til Staten — forhaabentlig — i nogen Maade af Hensynet til Skatteyderne i de Kommuner, der har højest kommunal Skatteprocent.

¹⁾ Se den udførlige Begrundelse i Erik Fornmark: »Skatteutjämningens Problem« (1939).

Udfra Formaalet at udligne Indkomstfordelingen mellem Klasser er den vigtigste Virkning af Reglen om Fradrag i Indkomsten af betalte, personlige Skatter, at den ved en given Skatteskala begrænser Progressionen ganske betydeligt. Da der er noget bagvendt ved højere Skattesatser end 100 pCt., og da en Skat paa 40,000 Kr. er 100 pCt. af en Indkomst paa 80,000 Kr. minus Skat 40,000 Kr., medfører Reglen om Skattefradrag en Begrænsning af den gennemsnitlige Skatteudskrivning til 50 pCt. af Indkomsten uden Fradrag. Naar vi i vor Skattelovgivning har Brug for en Regel om Begrænsning af den samlede Skat til 75 pCt. af den fulde Indkomst, skyldes det, at vi foruden den almindelige Indkomstskat har en Merindkomstskat og Formueskat. Fradragetsreglen maa derfor fjernes, hvis en væsentlig stærkere Belastning af de store Indtægter som Helhed skal muliggøres. Reglen om Skattefradrag findes da heller ikke i de fleste fremmede Lande.

Almindeligt kendte er de store Vanskeligheder ved at naa til rigtige Indkomstansættelser for Byernes selvstændige næringsdrivende og for Landbruget. For Byerhvervenes Vedkommende kan Manglen næppe afhjælpes paa anden Maade end ved fortsat Udvikling og Skærpelse af Kontrollen i det væsentlige ad de hidtil benyttede Veje. Der kan navnlig være Tale om en skærpet Bogføringspligt; det vilde ogsaa være i Priskontrollens Interesse, om man fik en vidtgaaende Standardisering af Bogholderiet og Kalkulationsmetoderne. For Landbrugets Vedkommende kunde man overveje Hensigtsmæssigheden af at erstatte den personlige Indkomstskat med en Erhvervsskat, ved hvilken Ligningen foretoges aarligt paa Grundlag af det landøkonomiske Driftsbureaus Regnskabsopgørelser. En Beskatningsform ikke ulig denne kendes fra Norge. En vigtig Virkning af en saadan Ændring vilde være, at Landbrugets direkte Skat blev stærkere svingende med Indkomsten, hvilket vilde bidrage til at stabilisere Landbrugets Indkøb fra det øvrige Samfund.

Paa det psykologisk-politiske Plan møder Indkomstskatten en særlig Modstand, fordi Skatten først kræves, efter at Skatteyderen har faaet den fulde Indkomst udbetalt; hvilket fremmer den Illusion hos Skatteyderen, at han har en Art moralsk Ret til Skattebeløbet. Naar man herhjemme i den senere Tid har diskuteret Kildebeskatning, har det imidlertid mest drejet sig om de smaa Indkomsters Skat, og Motivet synes at have været Undgaaelse af Restancer og Udpantninger.

Endelig kan mod Indkomstskatten anføres, at den belaster Opsparingen forholdsvis stærkt og forsaavidt er ineffektiv til Begrænsning af Købekraft. Tilsvarende gælder det, at hvis Formueskatten kan formodes i særlig Grad at reducere de velhavendes Opsparing, da er den ikke videre hensigtsmæssig. Forsaavidt man ikke ønsker en direkte konfiskatorisk Skat, maa Formueskattens Satser være lavere end Landets Rentefod; og høje Skattesatser vil derfor begrænse den rentepolitiske Frihed. Følgelig antager jeg betydelige Forhøjelser af Formueskatten for udelukkede.

Om Aktieselskabsskatten er det muligvis en udbredt Forestilling, at den ikke blot betales, men ogsaa bæres af Selskaberne. Men utvivlsomt overvælttes Skatten normalt. Hvem vil købe Aktier i Stedet for Obligationer, hvis han ikke — efter Selskabets Erlæggelse af Særskatten — faar normal Rente plus Dækning for sin Risiko? En fornuftig Investeringskalkule for et Aktieselskab vil da ogsaa postere Selskabsskatten som en Omkostning. Vor Lovgivning kender ganske vist Bestemmelser om skattefrie 5 pCt. af Kapitalen; ingen kan imidlertid tro, at man herved sikrer Selskaberne en skattefri Normalprofit.

Vigtigere Undtagelser kan anføres fra Overvæltningsreglen. For det første kan Skatten paa et Omraade, hvor der ikke knytter sig større Interesse til Selskabsformen, blot mindske Selskabsformens Anvendelse. Hvis for det andet ét eller nogle faa Selskaber har en Monopolstilling i Ly af ineffektive Smaaproducenter, tager Skatten eventuelt blot en Del af Monopolprofiten, hvis Prisen retter sig efter Smaaproducenternes Omkostninger. Og endelig for det tredje: Er et Selskab først vel i Gang og finansielt stærkt, da er de almindelige Aktionærer uden Indflydelse, og Selskabets Ledelse kan lade foretage Investeringer uden at tage nøjere Hensyn til det forventede Udbytte. Thi hvad Ledelsen har en mere eller mindre upersonlig Interesse i, er, at den økonomiske Organisation, hvorover de raader, vokser i Magt og Omfang — og det fordelte Udbytte kan her være af ret underordnet Betydning.

I det Omfang Overvæltningen sker, maa den antages at ske ret hurtigt, da der er almindelig Enighed om at anse Skatten for en Omkostning. Imidlertid tillader vor Prislovgivning ikke, at Indkomstskatten indkalkuleres i Priserne. Og vi beholder vel Priskontrollen efter Krigen. Det er en sær Ting med saadanne Konflikter mellem Myndighedernes Bestemmelser og faktiske Sammenhæng. I Middelalderen forbød man Jorden at gaa rundt om Solen. Priskontrollen vil nok have mere Held med sig; men Prisen, der maa

betales herfor, vil være mindre privat Aktivitet, fordi den vil blive mindre tillokkende. I Almindelighed ser det ud til, at det vigtigste for en Skats Overvæltning er den fælles Vilje til Overvæltning hos de paa det relevante Marked dominerende Skattebetalere. Saafermt dette skulde være rigtigt, maa man konkludere, at det ikke ad finanspolitisk Vej alene er muligt at opnaa en ønsket Belastning af de aktive Kapitalister.

Udfra Formaalet Indkomstfordeling maa det nok hævdes, at det var ligesaa vel, om man aldrig havde indført nogen Aktieselskabsskat, fordi den er en klar Dobbeltbeskatning, som normalt maa overvælttes¹⁾. Imidlertid tør man ikke haabe, at en Nedsættelse eller Afskaffelse af Selskabsskatten medfører tilsvarende Sænkning af Bruttoprofit og Priser. I Stedet kunde forskellige Ændringer af Beskatningen overvejes: Man kunde forstærke den allerede bestaaende Diskrimination til Fordel for Henlæggelser i den Hensigt at begrænse Aktionærernes Indkomst og Forbrug og dermed begunstige Opsparingen; dette kan imidlertid ogsaa opnaas ved Udbyttebegrænsning, og udfra Dobbeltbeskatningssynspunktet var det konsekvente tværtom kun at beskatte Henlæggelserne. Ligeledes i forbrugsbegrænsende Hensigt og for at modvirke Skatteunddragelser kunde man inddrage Direktør- og Bestyrelseshonorarer under Beskatningen — i al Fald naar Honorarerne oversteg visse Beløb, hvad man allerede nu gør i specielle Tilfælde. Men saadanne Skatter vil indbyde særlig stærkt til Overvæltning, og det tilsigtede kunde maaske bedre naas ved at fiksere Grænser for Gager og Honorarer. Hvor lavt man kan sætte disse Grænser, vil praktisk afhænge af Indtægtsmulighederne andetsteds.

I det Omfang man er indifferent overfor, om en vis Købekraftstilintetgørelse sker ved Skat eller Opsparing, er der særlig Grund til at interessere sig for Forbrugsafgifter i Stedet for Skatter paa Indkomst og Formue. Det er jo nærliggende at tænke sig, og Undersøgelser bekræfter, at Forbrugsafgifter begrænser Forbruget forholdsvis mere og skaaner Opsparingen forholdsvis mere end Indkomstskat paa samme Beløb betalt af samme Person. Hertil kommer saa, at Indkomstskatterne i højere Grad betaales af velstaaende Skatteydere, som opsparer forholdsvis meget. For det danske Skattesystem kan man rent skønsmæssigt regne med, at

¹⁾ Det er derfor en ganske kuriøs Ting, at den mod Brugsforeningerne vendte Skattepropaganda ikke i Stedet fremtræder som et Krav om Aktieselskabsskattens Afskaffelse.

hver 100 Kroner Forbrugsskat i kontraktiv Styrke svarer til mindst 120 Kroner direkte, personlig Skat. Det er derfor helt urimeligt, naar man for det meste synes at betragte Finansieringen af en given offentlig Udgift med samme Provenu i Form af Forbrugsskat eller i Form af direkte Skat som ægte Alternativer. Da Opgaven her er at finde en Skattefordeling, som omfordeler Indkomst til Fordel for de smaa Indkomsters Modtagere, gælder det om at angive Afgifter, som belaster de velhavendes Forbrug.

Visse Afgifter kan ventes at kunne give et ret betydeligt Provenu, saaledes en Skat progressiv paa Huslejen. En Indvending mod denne Skat er, at den særlig rammer børnerige Familier. Hertil bemærkede i sin Tid Stuart Mill, at om Folk vilde have mange Børn, maatte det blive deres egen Sag, i Samfundets Interesse var det ikke. Det er nok rimeligere at sige, at i Børnenes Interesse er det ikke — og saa afhjælpe den paapegede Mangel ved Skatten ved at gøre den progressiv paa Huslejen pro persona udover et vist Beløb. Andre Muligheder er større Skat paa Personautomobiler, Fastholdelse af de høje Benzinafgifter, naar denne Vædske atter maatte vise sig, Skat paa Smykker, Forbrug paa Restauration og lignende. Men i det store og hele maa det nok siges, at det er vanskeligt at ramme de velhavendes Forbrug gennem et System af særskilte Forbrugsafgifter, dels af rent skattetekniske Grunde, dels fordi Forbruget vil forskydes til de ubeskattede eller lavt beskattede Varer. Tobakken er et Særtilfælde af en Vare, som kan taale en meget skarp Beskatning, uden at Forbruget gaar tilbage. Men maaske kan man til sin Tid gaa lige saa langt med Kaffen; nogen demokratisk Skat er det jo ikke. Om en Vare er en Nødvendigheds- eller en Luksusvare er jo iøvrigt en relativ Sag og afhænger af Skatten. Det ser man af Snapsen: Den er en Nødvendigheds- vare, men Skatten har gjort den til en Luksus.

I Stedet for at beskatte Forbruget af bestemte Varer og Tjenesteydelser kunde man søge at ramme Forbruget som Helhed. Nationaløkonomer har — mere end Finansadministratorer — interesseret sig for Skatter lignet paa Forbruget efter samme Principper som den direkte Indkomstskat. Den Størrelse, som skulde opgives i Selvangivelsen, er »Indkomst — Formuefremgang + Konjunkturstigning etc.«¹⁾ hvilket er lig med Forbruget. En saadan Skatteform er ikke ganske ukendt i Praxis, idet man i Tyskland har

¹⁾ Jfr. nærmere I. Fisher: »Income in theory and income taxation in practice« (Econometrica 1937).

den Ordning, at saafremt Forbruget overstiger saavel 10,000 RM som Indkomsten med Tillæg af 50 pCt., beskattes der efter Forbruget i Stedet for Indkomsten. En saadan Skatteform kan ikke være af synderlig praktisk Betydning; og det er jo muligt, at de administrative Vanskeligheder ved en almindelig, dvs. generel Forbrugsskat vil vise sig uovervindelige¹⁾. Da der paa den anden Side knytter sig stor Interesse til en saadan Skatteform, var det vel Umagen værd at gøre et Forsøg i Praksis med en Skattesats af harmløs Højde, og saaledes at kun Forbrug udover en vis Størrelse beskattedes. Udfra Formaalet at begunstige Opsparingen vilde det være konsekvent at kombinere Skatten med en Nedsættelse af Formueskatten, som det dog af Hensyn til Kontrollen vilde være uklogt helt at stryge. Da Forbruget er en mindre Del af Indkomsten, jo større denne er, kunde man mene, at en generel, progressiv Forbrugsskats Satser maatte være betydeligt højere end en dermed ækvivalent Indkomstskats Satser. Det er imidlertid ikke nødvendigt i samme Omfang, Forbrugsskatten faktisk bevirker en Ændring i Indkomstens Fordeling over Anvendelserne Forbrug og Opsparing. Endvidere kunde man mene, at det maatte kræves af en socialpolitisk Beskatning, at den belastede ikke blot de velhavendes Forbrug, men tillige deres Formuedannelse, idet Penge foruden at muliggøre Forbrug er et Middel til at skaffe sig Magt og Indflydelse. Men dels er Besiddelsen af Formue i sig selv i vore Dage næppe blandt de vigtigste Kilder til social og politisk Magt — den Indflydelse, Ledelsen af en privat Bank besidder, afhænger lidet af Bankens Egenkapital og slet ikke af Direktørernes Formue — og dels har Staten om ønskeligt i andre Midler end Finanspolitiken effektivere Mulighed for at begrænse private Grupperes Indflydelse paa andre. Den Bivirkning, der formodes at findes ved Indkomstskatten, at den hemmer det private Initiativ, vil antagelig ogsaa knytte sig til en progressiv, generel Forbrugsskat, men i mindre Grad. Thi den med en given Indkomstskat ækvivalente Forbrugsskat kan være absolut mindre, og Indkomst ønskes med andre Formaal for Øje end Forbrug.

En tysk Forfatter²⁾ har for et Par Aar siden foreslaaet en Form for generel Forbrugsbeskatning, hvorved man udnytter Krigens

¹⁾ Vanskelighederne knytter sig navnlig til den skattemæssige Behandling af Køb og Forbrug af varige Goder.

²⁾ Folkert Wilken: »Ein neuer Weg zur Besteuerung des Einkommens« (Finanzarchiv IX, 148).

Erfaringer paa Rationeringsteknikens Omraade. Tanken er, at der ved ethvert Forbrug skal afleveres »Forbrugs-« eller »Skattemærker«, som forud mod Erlæggelse af Skat er erhvervet hos Staten. Dette System vil dog vel volde større Besvær end en paalignet Forbrugsskat, og det vilde være meget vanskeligt at gøre Skatten progressiv og at tage Hensyn til Borgernes personlige Forhold, særlig Forsørgerbyrden. Iøvrigt kan man selvsagt udenom Skattesystemet ved Bevarelse af Dele af Rationeringssystemet opnaa adskilligt i Retning af Indkomstudligning. En videregaaende Plan var kun at udlevere for Eksempel Tobakskort til mindrebedemidlede, og saa gøre Kortene omsættelige, saaledes at de velhavende maatte overføre en Del af deres Indkomst ved Køb af Kortene. Men det lønner sig næppe at gaa dybere ind herpaa.

Viser det sig nu — som man maaske maa forvente — at specielle Forbrugsafgifter paa Luksus, bortset fra nogle faa Skattearter, er fiskalt lidet rentable, og at en generel, paalignet Forbrugsskat er uigennemførlig, saasnart Skattetarifen skal være høj og progressiv, da bliver der tilbage den almindelige Omsætningskat paa Detailhandelssalg. Omsætningsskatten bliver nødvendigvis proportional paa Forbrugernes Indkøb og bliver derfor regressiv paa Indkomsten; alligevel kan Skatten, naar den kombineres med sociale Udgifter, i begrænset Omfang bidrage til at skabe større økonomisk Lighed. Overfor denne begrænsede Nytte set udfra det opstillede Formaal staar imidlertid den Ulempe, at naar Skatteprocenten bliver høj, møder ogsaa denne Skat en betydelig Skattemodstand og faar derfor høje Administrationsomkostninger¹⁾. For dem, der bærer Skatten, er den imidlertid en ganske bekvem Betalingsform; derfor var det maaske hensigtsmæssigt at begrænse den direkte Indkomsskat til de større Indkomster og saa supplere med en Omsætningsskat, hvor man eventuelt fritog nogle vigtige Levnedsmidler.

Hermed er formentlig de vigtigste Skatteformer nævnt.

De noget antikverede Ejendomsskatter turde det anbefale sig at overlade helt til Kommunerne — maaske med delvis Undtagelse for Grundværdistigningsskatten, som imidlertid ikke betyder stort fiskalt. Forskellige Steder i Udlandet har man bevaret andre Rester af Indtægtskildebeskatningen; saaledes den tyske Gewerbesteuer, som i Praksis turde virke som en indirekte Skat — tilmed med ret ubestemmelig Incidens. Nogle har foreslaaet en

¹⁾ Jfr. N. H. Jacoby: »Retail sales taxation« (1938) III, X.

Renteskat som et Middel til økonomisk Udligning¹⁾). Skatten ned-sætter den Renteindtægt, som de passive Kapitalister faar; men modsat, hvad der er Tilfældet ved en regulær Rentenedsættelse, sænkes ikke de aktive Kapitalisters Renteudgift. Skatten er derfor nærmest ækvivalent med en Rentenedsættelse plus en Skat paa Investering.

Naar man har en progressiv Indkomst- og Formueskat, er der ikke megen Fornøjelse ved at forhøje Arveafgiften, thi herved begrænses automatisk de to førstnævnte Skatters Provenu. Da Arveafgiften desuden hovedsagelig udredes ved Reduktion af den private Formuedannelse, kan den daarligt begrundes med Ønsket om Begrænsning af Købekraft. Det — ikke særlig stærke — Argument for Arveafgiften maa derfor være, at den qua moderat Formuekonfiskation kan tjene til Reduktion af det offentliges Gæld.

Man kan maaske konkludere, at det danske Skattesystem har ladet en Del ikke udnyttede Muligheder staa tilbage. Indkomstskatten kan rationaliseres ved at koncentreres hos Staten, og ved at Reglen om Fradrag for betalte Skatter bortfalder, bliver det muligt at skærpe Progressionen ganske betydeligt. Hensynet til særlig risikable Erhverv anbefaler, at man samtidig gaar over til at ligne Skatten paa Gennemsnittet af flere Aars Indkomster. Der har i de sidste Aar været en betydelig Interesse for Tilpasning af Skatten efter Forsørgerbyrden ved Forhøjelse af Børnefradragene. Saasnart man kommer op paa større Indkomster, har dette imidlertid ikke synderlig Virkning. Det konsekvente og befolkningspolitisk virksomme maa være at gaa videre ad den Vej, man saa smaat er slaaet ind paa ved den fælleskommunale Indkomstskat, hvor der er en særlig Skatteskala for Forsørgere og en anden for Ikke-Forsørgere. Man skulde have en Skatteskala for enhver Forsørgerbyrdesituation — eventuelt i den simple Form, at Skatteskalaen for Ikke-Forsørgere var grundlæggende, og at alle andres Skat var visse Brøkdele af Ikke-Forsørgernes Skat. Herved vilde man opnaa en langt bedre Tilpasning af Skatten til Skatteevnen, end man har nu; og enhver Reform, som bidrager hertil, maa muliggøre en større samlet Beskatning²⁾).

Blandt de mulige Forbrugsskatter fortjener navnlig den generelle, paalignede Forbrugsskat Overvejelse; selvom man før i Tiden har fundet den uigennemførlig, behøver dette ikke gælde i

¹⁾ Johan Vogt: »Ny Skattepolitik« (1935).

²⁾ Jfr. J. E. Allen: »A fairer income tax« (Economic Journal 1940).

Dag — thi Administrationstekniken er udviklet stærkt i det sidste Aarti. Den næst herefter mest generelle Forbrugsskat er Detailomsætningsskatten, som selv ved lave Satser vil give et anseligt Provenu. Som en af de fiskalt mest rentable Skatter paa de velstaaendes Luksus har jeg nævnt en Skat progressiv paa Huslejen pro persona. En anden vigtig Bestanddel i de velhavendes Forbrug er personlige Tjenesteydelser. Men hvis der er Vanskelighed ved at skaffe fuld Beskæftigelse, kan det befrygtes, at en Skat paa dette Forbrug vil blive tilbagevæltet paa Lønnen.

Da vanskelig Beskæftigelsessituation vil være ledsaget af Knap-
hed paa Raavarer, vil specielle Afgifter paa disse kunne hindre en Del private Profitters Opstaaen. Iøvrigt kunde man i Almindelighed, hvor Monopoler menes at foreligge, opkræve Særskatte — for Eksempel i Form af Koncessionsafgifter. Men da private Monopoler meget ofte ikke vil være fuldt udnyttede, maatte man ved Priskontrol hindre saadanne Skatters Overvæltning — og saa var det maaske ofte mere formaalstjenligt at gennemføre Prisnedsættelser og dernæst dække Skattebehovet ved mere generelle Skatter.

Noget bestemt kan der naturligvis ikke siges om, hvor stort et Extraprovenu disse Skatter og Skatteændringer kunde have givet i 30'erne — det afhænger af den Skattemodstand, man er villig til at imødegaa. Men Rationaliseringen af den direkte Beskatning maatte muliggøre et væsentligt større Provenu uden større Skattemodstand.

Det turde imidlertid være paa Tide at spørge hvor langt man i det hele taget kan ønske og vil være i Stand til at naa i Retning af Indkomstudligning. Det er vist en Misforstaaelse, at en retfærdig Indkomstfordeling bidrager bedst til social Ro og Tilfredshed: At andre har større Indkomst end man selv, det kan tolereres, naar man kan trøste sig med, at det er en Uretfærdighed; men at skulle se paa andres Velleevned og tilmed anerkende, at det er velfortjent, er utaaleligt. Snarere maa man give Bernard Shaw Ret i, at man aldrig naar til en Tilstand uden yderligere Vrøvl og Snak om Indkomstfordelingen, før man har sørget for at alle har nøjagtig samme Indkomst. For at nærme os det praktisk mulige, maa vi dog hellere bortse fra dette Ideal, hvis man vil kalde det saaledes.

Lad os ganske groft fæstne os ved et rundt Tal og vedtage, at Indkomster paa 10.000 Kr. og derover er store Indkomster — idet jeg for at føje Statistiken ved »Indkomst« her forstaar Indkomst exclusive betalte personlige Skatter. I 1938 beløb Summen af disse

store Indkomster sig til 530 Millioner Kr., hvilket allerede ikke er ret meget overfor den samlede skattepligtige Indkomsts knap 4 Milliarder, nemlig ca. 15 pCt. Hertil kommer, at en væsentlig Del af de 530 Millioner Kr. store Indkomster opspares, og maa opspares af andre private eller af det offentlige, hvis Beløbet ikke opspares af de store Indkomster, og man ikke ønsker Investeringen reduceret. Endvidere er de store Indkomster i et vist Omfang blot tilsyneladende, fordi der for de velhavende gælder et andet og højere Pris- og Lønniveau end for de øvrige Befolkningsklasser. Læger og Sagførere, dyre Hoteller o. s. v., faar gennem høje Honorarer og Priser en detacheret Profit: En Del af Overklassens Indkomst cirkulerer indenfor Klassen selv i den Form, at man betaler hinanden med større Largesse end sædvanligt indenfor andre Klasser. I det Omfang, Indkomsten bliver indenfor Overklassen selv, er der Tale om en for Forholdet til andre Klasser ligegyldig indbyrdes Forgyldning. Disse Ting bevirker, at der ved Reduktion af de store Indkomster kan frigøres forholdsvis færre Produktivkræfter, end man umiddelbart skulde tro. Paa den anden Side fastholder de velhavendes store Forbrug af personlige Tjenesteydelser megen Arbejdskraft i ret uproduktiv Anvendelse.

I Forhold til de store Indkomsters samlede Beløb tager Udgifterne ved mere omfattende og radikalt forøgede sociale Udgifter sig temmelig gigantiske ud. Lad os tænke os, at man i 1938 havde besluttet at sikre alle Invalidere og Personer paa 60 Aar og derover en aarlig Indkomst paa mindst 2.000 Kr. for Ikke-Forsørgere og 3.000 Kr. for Forsørgere, hvilket vel ikke kan kaldes overdaadigt. Med en passende Aftrapning af Understøttelsen efter Indkomsten iøvrigt kan Udgiften herved anslaaes til 600 Millioner Kr. Lad os endvidere tænke os, at man i 1938 som en befolkningspolitisk og Børneforsørgs-Foranstaltning, der var af betydelig Virkning, til alle Forsørgere udbetalte et Beløb paa 1.000 Kr. aarligt for hvert Barn — dog saaledes at Udbetalingen aftrappes nedad efter stigende Indkomst og Børneantal; og lad Udgiften herved ligeledes beløbe sig til 600 Millioner Kr. Endelig kan 200 Millioner Kr. tænkes anvendt til ikke ubetydelige Prisnedsættelser for nogle faa vigtige Levnedsmidler. Det samlede Beløb 1.400 Millioner Kr. er dog ikke Nettoudgiftsforøgelse, da et vist Beløb tilsvarende Udgifter bortfalder, og da Forudsætningen om fuld Beskæftigelse implicerer lavere Arbejdsløshedsudgifter. Netto-udgiftsforøgelsen sættes til 1.200 Millioner Kr.

Det er kun en ringe Del heraf, som vil kunne dækkes ved Indkomstskat paa større Indkomster — selvom man tager i Betragtning, at større Beskæftigelse ved uændret Løn -og Profitniveau medfører større Indkomster. Som tidligere nævnt, er Beskatningen af store Indkomster kontraktivt mindre effektiv end Beskatning af smaa; og det maa derfor være tilstrækkeligt sangvinsk at regne med, at der ved direkte Særbeskatning af Indkomster fra omkring 7.000 Kr. og opefter kan opnaas effektiv Dækning af ca. 200 Millioner Kr. Skattebehov. Dækkes de resterende 1.000 Millioner Kr. ved en Detailomsætningsskat, skal dennes Sats være paa omkring 20 pCt. af Omsætningen inklusive Skatten. Prisnedsættelserne til samlet Beløb 200 Millioner Kr. kan helt enkelt ydes paa den Maade, at de paagældende Varer gaar fri for Skat. Nettoresultatet for Indkomstfordelingen vil være Forøgelse af Realindkomsten for mindrebemidlede gamle og Forsørgere med Børn; Formindskelse af Realindkomsten for alle Personer med mellemstor og stor Indkomst; og en Mellemstilling vil endelig de Personer indtage, som ikke har Børn, og som er under 60 Aar, men hvis Indkomst paa den anden Side er saa ringe, at Prisreduktionerne for vitale Næringsmidler er af væsentlig Betydning — nogen Realindkomstreduktion vil de dog aabenbart faa.

Det eneste, der er Anledning til at lægge Vægt paa i disse Fantasier, er Størrelsesordenen: Paa den ene Side dette, at de individuelle Ydelser eller andre tilsvarende ikke gaar ud over, hvad Social- og Befolkningspolitikere kan tænkes at nære af begrundede Ønsker i Fremtiden; paa den anden Side dette, at de samlede Udgifter finansielt set tager sig ret haabløse ud. Medens der, hvor Raavareknaphed ikke lægger Hindringer i Vejen for Opnaaelse af fuld Beskæftigelse, saa at sige ikke vil være noget finansielt Problem; og medens der, hvis Staten ved Tilskud og andre direkte Foranstaltninger maa skaffe fuld Beskæftigelse, vil være et saare vanskeligt, men ikke uoverkommeligt finansielt Problem, selvom de sociale Udgifter skal øges moderat, — saa vil der her, hvor en radikal og voldsom Forøgelse af de sociale Udgifter forudsættes, opstaa et Skattebehov, som allerede af rent administrationstekniske Grunde næppe kan løses paa ordinær Vis.

Skatteproblemets administrative Vanskelighed skyldes for det første, at det ikke her, som det ofte er Tilfældet ved Betaling af Renter af Statsgæld, er én og samme Gruppe, som modtager og afgiver Indkomst — man tilsigter tvært om en Ændring af Ind-

komstfordelingen — og for det andet, at Skattebelastningen er indskudt som et interfererende Fremmedelement i Varernes og Pengenes Kredsløb i den private Økonomi. Men det vil atter sige, at Problemet kan løses derved, at man lader Statens Virksomhed blive et integrerende Led i dette Kredsløb — d. v. s. ved at man foretager Socialiseringer. Vi er allerede fortrolige med begrænsede Socialiseringer med fiskale Formaal, saaledes Tobaks-, Tændstiks- og Spiritusmonopoler. Saadanne begrænsede Socialiseringer vil imidlertid være klart utilstrækkelige i det her betragtede Tilfælde. Fra Arbejderbevægelsens Side interesserede man sig engang særlig for Socialisering af Bankvæsenet. I al Fald som fiskal Foranstaltning vil en saadan Socialisering ikke være af overvættens stor Værdi. Der er imidlertid et andet Erhverv, som man kan socialisere med stor fiskal Fordel — og iøvrigt samtidig opnaa Tilfredsstillelsen af meget vidtgaaende Ønsker om autoritativ Ledelse af det økonomiske Liv — hvis man har saadanne Ønsker. Hvis nemlig Staten socialiserer Engroshandelen og monopoliserer den, har den i dette Handelsmonopol et Middel til den mest vidtgaaende indirekte Beskatning. Der opnaas fuld Frihed til paa den administrativt enkleste Maade at belaste de enkelte Varer med netop den Skattesats, man finder passende, saaledes at den indirekte Beskatning kan udformes progressivt, og Hensyn kan tages til social- og befolkningspolitiske Synspunkter.

Det er klart, at Staten faar en ganske dominerende Magt over det private Erhvervsliv — en Magt, som vil overflødiggøre anden Form for Pris- og Investeringskontrol. Af speciel fiskal Interesse er det at notere, at den direkte Beskatning ogsaa vil blive helt eller delvis overflødig, fordi Staten umiddelbart ved Kilden bestemmer over en væsentlig Del af Indkomstdannelsen, saaledes at Behovet for senere Korrektion af Indkomstfordelingen bliver mindre. Selve Socialiseringen — Oprettelsen af Statsmonopolet — skulde økonomisk set kunne være ret let paa Grund af Engrosfirmaernes relativt beskedne Antal. Paa det politiske Plan vil der selvsagt være en saa betydelig Modstand, at den kun kan tænkes overvundet i en ganske speciel Situation; men netop efter en Krig har man gerne en speciel Situation. I sine Virkninger er Socialiseringen af Engroshandelen omtrentlig ækvivalent med en fuldstændig Socialisering, og det vil derfor naturligvis være ganske meningsløst at tage Stilling til den alene paa Grundlag af dens forventede fiskale Virkninger, som jeg alene har villet berøre her

i Aften. Men jeg kan maaske passende nævne en ikke ualmindelig Opfattelse ved at anføre endnu et Citat fra den Lærebog i Finansvidenskab, som jeg indledningsvis citerede: »For Handelen, som efter sin Natur kræver et kraftigt og rørigt Initiativ, vil et bureaukratisk Styre som Helhed være endnu mindre tjenligt end for Industrien.«